

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

Factors Relating to Mungbean Cultivation after Rice Harvesting

by Farmer in Khiri Mat District, Sukhothai Province

มนีวรรณ จันทร์นาค (Maniwan Channak)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²

พลสรานู สราญรมย์ (Ponsaran Saranrom)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการทำการเกษตรและการปลูกถั่วเขียวของเกษตรกร 3) ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น การได้รับการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร และ 5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร ประชากรที่ทำการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรในปี พ.ศ. 2563 จำนวนทั้งสิ้น 8,649 คน กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีของ ทาโร ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.07 ได้จำนวน 200 ราย โดยแบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่มคือ เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา จำนวน 100 ราย และเกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา จำนวน 100 ราย จัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับและวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรโดยการทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีอายุเฉลี่ย 53.61 ปี ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษาและไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนา เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีอายุเฉลี่ย 53.51 ปี ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษาและไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนา 2) สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทานและทำนาปีละ 2 ครั้ง เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวหลังนาเฉลี่ย 11.06 ไร่ 3) เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา โดยภาพรวมมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาอยู่ในระดับมาก ได้รับความรู้โดยภาพรวมจากแหล่งความรู้ในระดับน้อยที่สุด มีความคิดเห็นต่อการปลูกถั่วเขียวหลังนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาอยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาอยู่ในระดับมาก เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนาส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาอยู่ในระดับปานกลาง ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีความคิดเห็นต่อการปลูกถั่วเขียวหลังนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาอยู่ในระดับปานกลาง 4) เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำ ด้านการตลาด และด้านวิธีการส่งเสริมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาภาพรวมอยู่ในระดับมาก 5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร ได้แก่ ประสิทธิภาพการเข้ารับการอบรม จำนวนครั้งในการทำนาต่อปีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนา ความคิดเห็นในการปลูกถั่วเขียวหลังนา การได้รับการส่งเสริมและความต้องการในการปลูกถั่วเขียวหลังนา และความคิดเห็นต่อปัญหาในการปลูกถั่วเขียวหลังนา โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเกษตร การปลูกถั่วเขียวหลังนา

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Maniwan.chn@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Bumpen.Keo@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Ponsaran.sar@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic personal, social, and economic conditions of farmers 2) farming conditions and Mungbean cultivation of farmers 3) knowledge, knowledge resource, opinion, and the receiving of the extension and needs for Mungbean cultivation extension after rice harvesting of farmers 4) problems and suggestions regarding the extension of Mungbean cultivation extension after rice harvesting of farmers and 5) factors relating to the decision to cultivate Mungbean after the rice harvesting of farmers. The population of this research was 8,649 rice farmers in the area of Khiri Mat district, Sukhothai province who had registered with the department of Agricultural Extension in the year 2020. The sample size of 200 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.07. The population was divided into 2 groups: 100 Mungbean cultivation after harvesting farmers and 100 farmers who did not cultivate Mungbean after harvesting farmers. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using descriptive statistics such as frequency distribution, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The related factors about Mungbean cultivation after harvesting were analyzed by using Chi-Square. The research results revealed that 1) Farmer group who cultivated the Mungbean after harvesting had the average age of 53.61 years old. Most of them complete primary school education and never attended the training about Mungbean cultivation after harvesting. The farmer group who did not cultivate the Mungbean after harvesting had the average age of 53.51 years old. Most of them completed primary school education and had attended the training about Mungbean cultivation after harvesting. 2) Agricultural area conditions for both of the 2 groups mostly in the irrigation zone and cultivated rice 2 times per year. The farmer group who cultivated Mungbean after harvesting had the average Mungbean area cultivation after harvesting of 11.06 Rai. 3) The farmer group who cultivated Mungbean after harvesting, overall, had the knowledge about Mungbean cultivation after harvesting at the high level. They received the knowledge, overall, from the knowledge resources at the lowest level and had the opinions towards the Mungbean cultivation after harvesting, overall, at the moderate level. They practiced about Mungbean cultivation after harvesting at the low level and wanted to receive the extension in Mungbean cultivation after harvesting at the high level. The farmer group who did not cultivate Mungbean after harvesting mostly had the knowledge about Mungbean cultivation after harvesting at the moderate level. They received the knowledge from the knowledge resources, overall, at the lowest level. The opinions about Mungbean cultivation after harvesting, overall, were at the moderate level and wanted to receive the extension in Mungbean cultivation after harvesting at the moderate level. 4) The farmer group who cultivated Mungbean after harvesting faced with the problems of the lack of water resource, marketing, and extension method, overall, at the high level. The farmer group who did not cultivate Mungbean after harvesting had the problems, overall, at the moderate level. Both groups of farmers had the suggestions in the extension of Mungbean cultivation after harvesting, overall, at the high level. 5) Factors relating about Mungbean cultivation after harvesting of farmers were such as experience in the training attendance, the number of times in rice cultivation per year of rice farmers, knowledge in Mungbean cultivation after harvesting, opinion in Mungbean cultivation after harvesting, the receiving of extension and needs in Mungbean cultivation after harvesting, and the opinion towards the problems in Mungbean cultivation after harvesting with statistically significant level of 0.01.

Keywords: Factors relating, Agricultural extension, Mung bean cultivation after harvesting

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

บทนำ

ถั่วเขียว (mung bean) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Vigna radiata* (L.) Wilczek อยู่ในวงศ์ Fabaceae เป็นพืชกลุ่มพืชใบเลี้ยงคู่ จัดอยู่ในกลุ่มพืชที่ผลิตไว้ใช้ในประเทศ เป็นพืชที่มีโปรตีนสูงเป็นที่นิยมทั้งในด้านการบริโภคและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้หลายรูปแบบ เช่น ถั่วงอก วุ้นเส้น สบู่และครีมทาผิว เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรในการปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากถั่วเขียวเป็นพืชอายุสั้นที่มีประสิทธิภาพการตรึงไนโตรเจนในอากาศ 10 - 56 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี และต้นถั่วเขียวยังสามารถเป็นปุ๋ยพืชสดได้ดี โดยให้ปริมาณไนโตรเจนสูงถึง 5 - 6 กิโลกรัมต่อไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560)

การปลูกถั่วเขียวสามารถปลูกได้ทั้งปีแบ่งตามช่วงฤดูเป็น 3 ฤดูกาล คือ 1) ต้นฤดูฝน ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายนจะนิยมปลูกถั่วเขียวผิวน้ำก่อนการปลูกพืชไร่อื่น ๆ ถั่วเขียวจะได้รับปริมาณน้ำฝนตลอดฤดูปลูกและเจริญเติบโตดีกว่าการปลูกในฤดูอื่น ๆ แต่ข้อเสียของการปลูกในฤดูฝน คือ ถั่วเขียวจะกระทบฝนขณะเก็บเกี่ยวอาจทำให้คุณภาพลดลง 2) ปลายฤดูฝน ช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน ในช่วงนี้เกษตรกรจะปลูกถั่วเขียวผิวน้ำ และถั่วเขียวผิวดำ ผลผลิตที่ได้จะต่ำกว่าการปลูกช่วงฝน เนื่องจากปริมาณน้ำฝนอาจไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตแต่คุณภาพเมล็ดดีเนื่องจากเก็บเกี่ยวช่วงฝนหมด 3) ฤดูแล้ง หลังเก็บเกี่ยวข้าววนปีประมาณเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ โดยไม่ควรปลูกเกินปลายเดือนมกราคม โดยถั่วเขียวสามารถปลูกได้ในดินแทบทุกสภาพพื้นที่ ทั้งที่ราบ ที่ราบเชิงเขาและที่ดอนที่มีการระบายน้ำ ถั่วเขียวที่นิยมปลูก มี 2 ชนิด คือ ถั่วเขียวผิวน้ำ หรือ ถั่วมัน (*Vigna radiata* (L.) Wilczek) ถั่วเขียวผิวดำ หรือ ถั่วแขก (*Vigna mungo* (L.) Hepper) (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557) ปัจจุบัน

อำเภอศรีราชา จังหวัดสุโขทัย มีพื้นที่ประมาณ 326,187 ไร่ โดยมีพืชหลักสำคัญที่เกษตรกรเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว 108,943 ไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 54,458 ไร่ มันสำปะหลัง 16,119 ไร่ อ้อยโรงงาน 34,074 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอศรีราชา, 2564) โดยสภาพพื้นที่มีทั้งที่ลุ่มและที่ดอน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและอยู่ในพื้นที่เขตอาศัยน้ำฝน น้ำสำหรับการเพาะปลูกเป็นแหล่งน้ำที่มีต้นน้ำจากยอดเขาหลวง และคลองลำเกลียวเป็นคลองหลักที่เป็นทางผ่านน้ำในช่วงฤดูฝน แต่เนื่องจากคลองลำเกลียวไหลผ่านบางพื้นที่ของอำเภอและไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ น้ำจึงไหลลงสู่ที่ต่ำอย่างรวดเร็ว ทำให้ประสบปัญหาน้ำท่วมขังและภัยแล้งซ้ำซากในบางพื้นที่ และขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรในช่วงฤดูแล้ง ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถทำนาปีได้เพียงอย่างเดียว จากปัญหาดังกล่าวกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการรณรงค์ให้ปลูกพืชหลังนาในฤดูนาปรังผ่านโครงการส่งเสริมการปลูกพืชหลากหลายในฤดูนาปรัง ที่มีการอบรมให้ความรู้และสนับสนุนปัจจัยในการปลูกพืชหลังนาแทนการปลูกข้าวในฤดูนาปรัง และโครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในการปลูกถั่ว และจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงจากการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่ และสามารถทำการผลิตได้ทันทีหลังเก็บเกี่ยวข้าววนปีหรือหลังน้ำลด นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพการเกษตรมากยิ่งขึ้น

แต่การปลูกถั่วเขียวหลังนามีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายประการ ดังนั้นจึงควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรในอำเภอศรีราชา จังหวัดสุโขทัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่

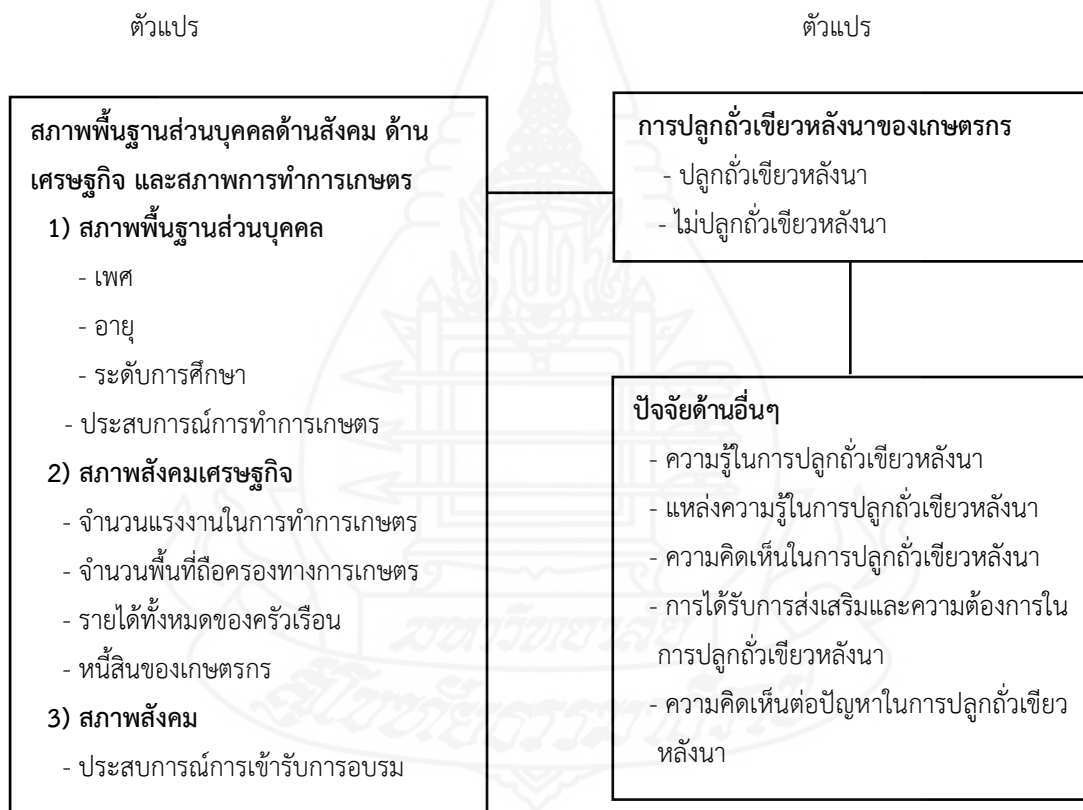

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการทำการเกษตรและการปลูกถั่วเขียวของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น การได้รับการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่อำเภอดุสิต จังหวัดสุโขทัย ที่มีการขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรในปี พ.ศ. 2563 จำนวนทั้งสิ้น 8,649 คน กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีของ ทาโร ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.07 ได้จำนวน 200 ราย โดยแบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่มคือ เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา จำนวน 100

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

ราย และเกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา จำนวน 100 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลาก และจัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตอนที่ 2 สภาพการทำการเกษตรและการปลูกถั่วเขียวของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น การได้รับการส่งเสริมและความต้องการการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของการส่งเสริมผลิตถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร ทดสอบค่าความตรง (Validity) คำถามแต่ละประเด็นกำหนดให้เกษตรกรเลือกตอบตามมาตรวัดลิเคิร์ต (Likert type scale) วัดระดับที่ 5 ระดับ โดยมีระดับคะแนนเรียงลำดับจาก น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มากและมากที่สุด ตามลำดับ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.97 และหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยทดสอบกับเกษตรกร จำนวน 30 ราย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลไปทดสอบหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha) ตามวิธีของ Cronbach ทดสอบประเด็นแหล่งความรู้ ความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนา โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาในแต่ละตอน ได้ค่าระหว่าง 0.822-0.927 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ และวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรโดยการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีอายุเฉลี่ย 53.61 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จบระดับประถมศึกษา ประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 35.50 ปี ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม ไม่เป็นสมาชิกเกษตรกร และไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนา ประกอบอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก จำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.25 คน จำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 32.76 ไร่ รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 273,340.00 บาท/ปี ภาระหนี้สินเฉลี่ย 35,698.11 บาท/ปี เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีอายุเฉลี่ย 53.51 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จบระดับประถมศึกษา ประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 34.55 ปี ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม ไม่เป็นสมาชิกเกษตรกร และไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนา ประกอบอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก จำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.09 คน จำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 31.79 ไร่ รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 248,800.00 บาท/ปี ภาระหนี้สินเฉลี่ย 42,384.62 บาท/ปี

2. สภาพการทำการเกษตรและการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร

เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา แหล่งน้ำที่ใช้ทำการเกษตรส่วนใหญ่ คือ แม่น้ำลำคลอง และอยู่ในเขตชลประทาน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ สภาพดินเป็นดินเหนียว มีความคิดเห็นต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการวิเคราะห์ดิน เกษตรกรทั้งหมดมีการปรับปรุงดิน มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช รูปแบบการทำการเกษตรเป็นการปลูกพืชหมุนเวียน ส่วนใหญ่ทำนาปีละ 2 ครั้ง และมีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวหลังนาเฉลี่ย 11.06 ไร่ เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา แหล่งน้ำที่ใช้ทำการเกษตรส่วนใหญ่ คือ แม่น้ำลำคลอง และอยู่ในเขตชลประทาน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ สภาพดินเป็นดินเหนียว มีความคิดเห็นต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการวิเคราะห์ดิน แต่มีการปรับปรุงดิน มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช รูปแบบการทำการเกษตรเป็นการปลูกเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่ทำนาปีละ 2 ครั้ง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

3. ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น การได้รับการส่งเสริมและความต้องการการปลูกกล้วยไม้หลังนาของเกษตรกร

3.1 ความรู้ เกี่ยวกับการปลูกกล้วยไม้หลังนาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ปลูกกล้วยไม้หลังนา ร้อยละ 56.0 มีความรู้ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 42.0 มีความรู้ในระดับมากที่สุด และร้อยละ 2.0 มีความรู้ในระดับปานกลาง ตามลำดับ และเกษตรกรที่ไม่ปลูกกล้วยไม้หลังนา ร้อยละ 53.0 มีความรู้ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 27.0 มีความรู้ในระดับน้อย ร้อยละ 17.0 มีความรู้ในระดับมาก และร้อยละ 3.0 มีความรู้ในระดับมากที่สุด

3.2 แหล่งความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการปลูกกล้วยไม้หลังนาของเกษตรกร โดยภาพรวม เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ในระดับน้อย โดยได้รับความรู้จากสื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมา คือ สื่อกิจกรรม สื่อกิจกรรม สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อสารมวลชน ตามลำดับ

3.3 ความคิดเห็นต่อการปลูกกล้วยไม้หลังนาของเกษตรกร โดยภาพรวม เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีคิดเห็นต่อการปลูกกล้วยไม้หลังนาอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรที่ปลูกกล้วยไม้หลังนามีความคิดเห็นในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน 2) สร้างรายได้ให้เกษตรกรในฤดูแล้ง 3) ใช้น้ำน้อย รองลงมาเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การจัดการแปลงง่าย 2) ผลผลิตคุณภาพดีและราคาดี 3) เมล็ดพันธุ์คุณภาพดีหาได้ง่าย 4) ลดการระบาดของโรคและแมลง เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับน้อย ประเด็น ได้แก่ 1) ใช้ต้นทุนในการผลิตต่ำ 2) ผลตอบแทนต่อเงินลงทุนสูง 3) เมล็ดพันธุ์คุณภาพดีหาได้ง่าย ตามลำดับ ในขณะที่ เกษตรกรที่ไม่ปลูกกล้วยไม้หลังนามีความคิดเห็นในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน 2) ใช้น้ำน้อย รองลงมาเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง 5 ประเด็น ได้แก่ 1) สร้างรายได้ให้เกษตรกรในฤดูแล้ง 2) ผลผลิตคุณภาพดีและราคาดี 3) ลดการระบาดของโรคและแมลง 4) การจัดการแปลงง่าย 5) เมล็ดพันธุ์คุณภาพดีหาได้ง่าย เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ใช้ต้นทุนในการผลิตต่ำ 2) ผลตอบแทนต่อเงินลงทุนสูง 3) เมล็ดพันธุ์คุณภาพดีหาได้ง่าย ตามลำดับ

3.4 การปฏิบัติและการได้รับการส่งเสริมการปลูกกล้วยไม้หลังนา ของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไม้หลังนา พบว่า ร้อยละ 43.0 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย รองลงมา ร้อยละ 38.0 มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ร้อยละ 13.0 มีการปฏิบัติในระดับมาก ร้อยละ 5.0 มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 1.0 มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

3.5 ความต้องการการส่งเสริมการปลูกกล้วยไม้หลังนา พบว่า เกษตรกรที่ปลูกกล้วยไม้หลังนามีความต้องการการส่งเสริมการปลูกกล้วยไม้หลังนาในระดับมาก โดยมีความต้องการในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการสนับสนุน 2) ด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตกล้วยไม้ 3) ด้านความรู้ในการผลิตกล้วยไม้ ตามลำดับ ในขณะที่ เกษตรกรที่ไม่ปลูกกล้วยไม้หลังนามีความต้องการการส่งเสริมการปลูกกล้วยไม้หลังนาในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านความรู้ในการผลิตกล้วยไม้ 2) ด้านการสนับสนุน 3) ด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตกล้วยไม้ ตามลำดับ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของการส่งเสริมการปลูกกล้วยไม้หลังนาของเกษตรกร

4.1 ความคิดเห็นที่มีต่อปัญหาในการปลูกกล้วยไม้หลังนา พบว่า เกษตรกรที่ปลูกกล้วยไม้หลังนามีระดับความเป็นปัญหาในการปลูกกล้วยไม้หลังนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการขาดแคลนน้ำและการจัดการ 2) ด้านการตลาด 3) ด้านวิธีการส่งเสริม ตามลำดับ ในขณะที่ เกษตรกรที่ไม่ปลูกกล้วยไม้หลังนามีระดับความเป็นปัญหาในการปลูกกล้วยไม้หลังนา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการได้รับความสนับสนุน 2) ด้านการขาดแคลนน้ำและการจัดการ 3) ด้านการตลาด 4) ด้านความรู้ในการปลูก 5) ด้านวิธีการส่งเสริม ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อข้อเสนอแนะการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร โดยภาพรวม เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวในช่วงเวลาที่เหมาะสม 2) ควรส่งเสริมการแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อเป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน 3) ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต 4) ควรมีการอบรมด้านเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเขียว 5) ควรมีการตรวจวิเคราะห์ดินเพื่อปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกถั่วเขียวตามลำดับ ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนาระดับความเป็นปัญหาในการปลูกถั่วเขียวหลังนา มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการตรวจวิเคราะห์ดินเพื่อปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกถั่วเขียว 2) เจ้าหน้าที่ควรไปเยี่ยมเยียนและให้คำแนะนำที่แปลง ตามลำดับ

5. การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ สภาพการทำการเกษตร และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และสภาพการทำการเกษตร ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

n = 200						
ตัวแปร	เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียว หลังนา		เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่ว เขียวหลังนา		χ^2	P - value
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล						
1. อายุ (ปี)	53.61	11.434	53.51	9.772	2.718	0.606
2. ระดับการศึกษา					6.207	0.287
3. ประสบการณ์การทำการเกษตร (ปี)	35.50	13.365	34.55	11.373	7.583	0.108
ด้านสังคม						
1. ประสบการณ์การเข้ารับการอบรม (ครั้ง)	1.31	0.374	1.11	0.333	15.221	0.000**
ด้านเศรษฐกิจ						
1. จำนวนแรงงานในการทำ การเกษตร (คน)	3.25	1.438	3.09	1.798	5.570	0.234
2. จำนวนพื้นที่ถือครองทาง การเกษตร (คน)	32.76	19.272	31.79	23.011	4.142	0.529
3. รายได้ของเกษตรกร (บาทต่อปี)	273,340.00	149,859.949	248,800.00	176,529.392	9.554	0.089
4. หนี้สินของเกษตรกร (บาทต่อปี)	35,698.11	23,952.34	42,384.62	36,479.71	2.879	0.578

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร					n = 200	
	เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียว		เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่ว		χ^2	P - value
	หลังนา		เขียวหลังนา			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
สภาพการทำการเกษตร						
1. จำนวนครั้งในการทำนา (ครั้งต่อปี)	1.79	0.409	1.98	0.141	17.735	0.000**
ปัจจัยด้านอื่นๆ						
1. ระดับความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนา	12.14	1.318	7.79	1.981	128.93	0.000**
2. ระดับความรู้จากแหล่งความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนา	1.58	0.321	1.58	0.325	0.149	0.700
3. ระดับความคิดเห็นในการปลูกถั่วเขียวหลังนา	3.14	0.679	2.91	0.621	15.638	0.000**
4. ระดับความต้องการการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนา	3.86	0.689	3.09	0.819	65.837	0.000**
5. ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในการปลูกถั่วเขียวหลังนา	3.58	.0695	3.01	0.682	60.119	0.000**

* ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

* ระดับนัยสำคัญที่ 0.01

จากการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และสภาพการทำการเกษตร ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พบว่า ประสิทธิภาพการเข้ารับการอบรม จำนวนครั้งในการทำนาต่อปีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และปัจจัยด้านอื่น ๆ ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ได้แก่ ความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนา ความคิดเห็นในการปลูกถั่วเขียวหลังนา การได้รับการส่งเสริมและความต้องการในการปลูกถั่วเขียวหลังนา และความคิดเห็นต่อปัญหาในการปลูกถั่วเขียวหลังนา มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา อายุเฉลี่ย 53.61 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คล้ายคลึงกับเกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา อายุเฉลี่ย 53.51 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จบระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ สุกัญญา นาคประดิษฐ์ (2557, น.99) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร ในจังหวัด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

อุทัยธานี พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่ง เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.54 ปี อาจเป็นเพราะประชากรมากกว่าครึ่งในพื้นที่อำเภอคีรีมาศ เป็นเพศหญิงจึงทำให้เกษตรกรมากกว่าครึ่งที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง และเกษตรกรส่วนใหญ่มักเป็นผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพเกษตรมานานหรือผู้ที่ออกจากงานประจำมาประกอบอาชีพทำการเกษตร

เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับสุกัญญา นาคประดิษฐ์ (2557, น.99) พบว่า เกษตรกรเกือบสองในสามจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และสอดคล้องกับ วีรญา ธรรมจันทร์ (2562, น.101) ศึกษาเรื่องการปลูกพืชหลังนาของเกษตรกรในเขตและนอกเขตชลประทานใน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก พบว่า เกษตรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา แสดงให้เห็นว่า พื้นฐานการศึกษาของเกษตรกรยังไม่สูงมาก ซึ่งการทำการเกษตรให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องความรู้ควบคู่กับความชำนาญ ดังนั้นจึงควรมีการให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน

เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวหลังนา เกษตรกรที่ปลูกข้าวหลังนา ส่วนใหญ่ประสบการณทำการเกษตรเฉลี่ย 35.50 ปี เกษตรกรที่ไม่ปลูกข้าวหลังนา ประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 34.55 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ปภพ จิรัตน์ (2560, น.64) ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 28 ปี ซึ่งอาจเป็นเพราะบริบทของพื้นที่อำเภอคีรีมาศ เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์การทำการเกษตรตั้งแต่อายุน้อยจากการช่วยบุพการีในการทำการเกษตรจึงทำให้มีประสบการณ์การทำการเกษตรหลายปี

เกษตรกรที่ปลูกข้าวหลังนา มีจำนวนแรงงานในการทำการเกษตรเฉลี่ย 3.25 คน โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.13 คน คล้ายคลึงกับเกษตรกรที่ไม่ปลูกข้าวหลังนา มีจำนวนแรงงานในการทำการเกษตรเฉลี่ย 3.09 คน โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.09 คน ใกล้เคียงกับ สุกัญญา นาคประดิษฐ์ (2557, น.99) พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวเฉลี่ย 2.05 คน

เกษตรกรที่ปลูกข้าวหลังนา มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 32.76 ไร่ เป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 24.94 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 14.56 ไร่ พื้นที่อื่นๆ เฉลี่ย 10.59 ไร่ คล้ายคลึงกับเกษตรกรที่ไม่ปลูกข้าวหลังนา มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 31.79 ไร่ เป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 24.30 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 13.00 ไร่ พื้นที่อื่นๆ เฉลี่ย 6.38 ไร่ ไม่สอดคล้องกับ สุกัญญา นาคประดิษฐ์ (2557, น.49) พบว่า เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ปลูกข้าวและถั่วเขียวของตนเองทั้งหมดเฉลี่ย 19.48 ไร่ เป็นพื้นที่เช่าเฉลี่ย 24.80 ไร่ พื้นที่อื่นๆ 14.58 ไร่

เกษตรกรที่ปลูกข้าวหลังนา มีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 273,340.00 บาทต่อปี โดยเป็นรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 242,450.00 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 60,568.63 บาทต่อปี เกษตรกรที่ไม่ปลูกข้าวหลังนา มีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 248,800.00 บาทต่อปี โดยเป็นรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 205,310.00 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 94,543.48 บาทต่อปี ใกล้เคียงกับ วีรญา ธรรมจันทร์ (2562, น.55) พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 186,936.88 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 66,355.32 บาท

เกษตรกรที่ปลูกข้าวหลังนา ร้อยละ 53.0 มีหนี้สิน และร้อยละ 47.0 ไม่มีหนี้สิน ใกล้เคียงกับ สุกัญญา นาคประดิษฐ์ (2557, น.59) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 49.0 ไม่มีหนี้สินและร้อยละ 51.0 มีหนี้สิน เกษตรกรที่ไม่ปลูกข้าวหลังนา ร้อยละ 61.0 ไม่มีหนี้สิน และร้อยละ 39.0 มีหนี้สิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

2. สภาพการทำเกษตรและการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร

เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการวิเคราะห์ดิน แต่มีการปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยพืชสดและการใส่ปุ๋ยคอก มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช และทำนา 2 ครั้งต่อปี สอดคล้องกับ วลัยพร แสงวงศ์ และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษาการจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าวจังหวัดสุโขทัย ระหว่างปี 2552-2554 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่นาอยู่ในเขตชลประทานหรือมีบ่อน้ำตื้นในไร่นาของตัวเองทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง โดยเกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวหลังนาเฉลี่ย 11.06 ไร่

3. ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น การได้รับการส่งเสริมและความต้องการการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร

เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา ส่วนใหญ่มีระดับความรู้อยู่ในระดับมาก ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง

เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นที่มีต่อการปลูกถั่วเขียวหลังนา อยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน สร้างรายได้ให้เกษตรกรในฤดูแล้ง และใช้น้ำน้อย ตามลำดับ และเกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีความคิดเห็นในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และใช้น้ำน้อย ตามลำดับ

เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีความมีความต้องการการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาเฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก โดยต้องการการส่งเสริมด้านการสนับสนุนมากที่สุด รองลงมาด้านความรู้ในการผลิตถั่วเขียว ด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียว ตามลำดับ และเกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีความต้องการการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาเฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง โดยต้องการการส่งเสริมด้านความรู้ในการผลิตถั่วเขียว รองลงมาด้านการสนับสนุนมากที่สุด ด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียว ตามลำดับ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร

4.1 เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีปัญหาเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาเฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก โดยมีปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำและการจัดการ และด้านการตลาด รองลงมาด้านวิธีการส่งเสริม ด้านความรู้ในการปลูกตามลำดับ ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนา มีปัญหาเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาเฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านการได้รับความสนับสนุน รองลงมาด้านการขาดแคลนน้ำและการจัดการ ด้านการตลาด ตามลำดับ สอดคล้องกับ สุภัญญา นาคประดิษฐ์ (2557, น.85) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านปัจจัยการผลิตในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ขาดแคลนแหล่งน้ำและการจัดการระบบการให้น้ำ ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง และค่าเช่าที่ดินมีราคาสูง

4.2 เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีข้อเสนอแนะการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวในช่วงเวลาที่เหมาะสม 2) ควรส่งเสริมการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อเป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน 3) ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต 4) ควรมีการอบรมด้านเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเขียว 5) ควรมีการตรวจวิเคราะห์ดินเพื่อปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกถั่วเขียว ในขณะที่ เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการตรวจวิเคราะห์ดินเพื่อปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกถั่วเขียว 2) เจ้าหน้าที่ควรไปเยี่ยมเยียนและให้คำแนะนำที่แปลง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวหลังนาของเกษตรกรในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

ผลการวิจัยพบว่า มี 6 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ประสบการณ์การเข้ารับการอบรม จำนวนครั้งในการทำนาต่อปี ความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนา ความคิดเห็นในการปลูกถั่วเขียวหลังนา การได้รับการส่งเสริมและความต้องการในการปลูกถั่วเขียวหลังนา ความคิดเห็นต่อปัญหาในการปลูกถั่วเขียวหลังนา โดยอภิปรายความสัมพันธ์ ได้ดังนี้

5.1 ประสบการณ์การเข้ารับการอบรมมีความสัมพันธ์กับการปลูกถั่วเขียวหลังนา อาจเป็นเพราะ เกษตรกรที่มีประสบการณ์เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะปลูกถั่วเขียวหลังนา เนื่องจากได้รับความรู้และทราบประโยชน์ในการปลูกถั่วเขียวหลังนา

5.2 จำนวนครั้งในการทำนาต่อปีมีความสัมพันธ์กับการปลูกถั่วเขียวหลังนา อาจเป็นเพราะ เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนาเกือบทั้งหมดสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ในขณะที่เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนาส่วนใหญ่ที่ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง ทำให้มีความแตกต่างในด้านของการทำการเกษตร

5.3 ความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนามีความสัมพันธ์กับการปลูกถั่วเขียวหลังนา อาจเป็นเพราะ เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนาจากประสบการณ์ในการปลูก และการเข้ารับการอบรม

5.4 ความคิดเห็นในการปลูกถั่วเขียวหลังนามีความสัมพันธ์กับการปลูกถั่วเขียวหลังนา อาจเป็นเพราะ เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นต่อการปลูกถั่วเขียวหลังนาในประเด็นต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน โดยความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับ ระเบียบวิธีวิจัย สอนจันทร์ (2538, น. 18) ได้ให้คำนิยามของความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกถึงเรื่องหนึ่ง เรื่องใดโดยเฉพาะ โดยใช้สติปัญญา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ การศึกษา ประกอบกัน ซึ่งความคิดเห็นอาจเป็นไปในทิศทางใดทิศทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ และความคิดเห็นนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา

5.5 การได้รับการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนามีความสัมพันธ์กับการปลูกถั่วเขียวหลังนา อาจเป็นเพราะ เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนายังมีความต้องการความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนาเพิ่มขึ้นเพื่อนำมาปรับใช้กับแปลงปลูกถั่วเขียวของตนเองทำให้การได้รับการส่งเสริมและความต้องการในการปลูกถั่วเขียวหลังนาอยู่ในระดับมาก ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนาอาจไม่ต้องการปลูกถั่วเขียวหลังนาจึงทำให้การได้รับการส่งเสริมและความต้องการในการปลูกถั่วเขียวหลังนาอยู่ในระดับปานกลาง

5.6 ความคิดเห็นต่อปัญหาในการปลูกถั่วเขียวหลังนามีความสัมพันธ์กับการปลูกถั่วเขียวหลังนา อาจเป็นเพราะ เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในประเด็นต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนาจะทราบถึงปัญหาที่เกิดจากการปลูกถั่วเขียว ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปลูกถั่วเขียวหลังนาจะประสบปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถปลูกถั่วเขียวได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนมากไม่เคยเข้ารับการอบรม ดังนั้นเกษตรกรควรเข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังนาแก่เกษตรกร และเพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตสำหรับเกษตรกรกลุ่มปลูกถั่วเขียวหลังนา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

2) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ในระดับน้อยมาก ดังนั้นเกษตรกรควรศึกษาหาความรู้ในการปลูกถั่วเขียวหลังจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเลือกแหล่งความรู้ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกที่สุด

3) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีปัญหาด้านการตลาด ดังนั้นเกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มจำหน่ายผลผลิต เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการผลิตและการต่อราคา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีระดับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุดในปีที่ผ่านมา ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต

4) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำและการจัดการ ดังนั้นเกษตรกรควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน เช่น มีการประชุมการใช้น้ำสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน สำหรับพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทานอาจมีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดทำโครงการขอสืบสนุนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่มีการสนับสนุน

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1) เจ้าหน้าที่ควรมีการเพิ่มเป้าหมายในการอบรม โดยการเพิ่มเป้าหมายรายใหม่ให้มากขึ้น อาจมีการจัดอบรมโดยแบ่งกลุ่มผู้อบรมรายใหม่กับรายเดิม ทั้งนี้เพื่อให้รายใหม่มีความรู้เบื้องต้นในการปลูกถั่วเขียวหลังนา และเพื่อเพิ่มพูนความรู้สำหรับรายเดิมด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการปลูกถั่วเขียวหลังนา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีระดับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุดในปีที่ผ่านมา ควรมีการอบรมด้านเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเขียว

2) เจ้าหน้าที่ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวหลังนาในช่วงเวลาที่เหมาะสม เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีระดับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุดในปีที่ผ่านมา ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวในช่วงเวลาที่เหมาะสม

3) เจ้าหน้าที่ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้แก่เกษตรกรที่สนใจตรวจวิเคราะห์ดินทราบว่าจะสามารถนำดินมาวิเคราะห์ธาตุอาหารเบื้องต้นได้ที่ สำนักงานเกษตรอำเภอ หรือ หรือศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) เพื่อปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกถั่วเขียว เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ระดับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุดในปีที่ผ่านมา ควรมีการตรวจวิเคราะห์ดินเพื่อปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกถั่วเขียว

4) เจ้าหน้าที่ควรมีการส่งเสริมการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อเป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน เพื่อให้มีแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่เชื่อถือได้ในชุมชน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีระดับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุดในปีที่ผ่านมา ควรส่งเสริมการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ดีเพื่อเป็นแหล่งเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน

5) เจ้าหน้าที่ควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต เช่น ระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อราคาแก่เกษตรกรผู้ผลิต เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีระดับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการปลูกถั่วเขียวหลังนาในระดับมากที่สุดในปีที่ผ่านมา ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ภาครัฐ เอกชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการหารือร่วมกับเกษตรกรในการกำหนดเกณฑ์ราคาในการรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน เพื่อลดการผันผวนด้านราคา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกถั่วเขียวหลังนามีปัญหาใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

ระดับมาก ด้านการตลาด โดยมีปัญหาด้านการผันผวนของราคาและการกตราคาของพ่อค้าคนกลางในระดับมากที่สุด ในขณะที่ เกษตรกรที่ไม่ปลูกกล้วยเขียวหลังนามีปัญหาในระดับปานกลาง ด้านการตลาด โดยมีปัญหาด้านการผันผวนของราคาและการกตราคาของพ่อค้าคนกลางในระดับมาก

2) จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านความรู้ในการปลูกในประเด็นขาดความรู้ด้านประเภท พันธุ์ และลักษณะของกล้วยเขียว ควรมีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นที่มีความรู้เฉพาะด้านเข้าร่วมในการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษา การตลาด และการแปรรูปกล้วยเขียว เพื่อเป็นแนวทางการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

2.2 เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย มีทั้งกลุ่มที่ปลูกและไม่ปลูกกล้วยเขียวหลังนา ดังนั้น เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการตัดสินใจให้กับเกษตรกร ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบด้านต้นทุนและผลตอบแทนระหว่างการปลูกข้าวในฤดูนาปรังกับการปลูกกล้วยเขียวหลังนา

2.3 ควรมีการทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) เพื่อให้ร่วมกันแก้ปัญหาสำหรับเกษตรกรที่มีปัญหาด้านการปลูกกล้วยเขียวหลังนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2552). รายงานสำรวจที่ดินเพื่อการเกษตร จังหวัดสุโขทัย. เอกสารวิชาการ . สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). การปลูกกล้วยเขียว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). การปลูกกล้วยเขียวในฤดูแล้ง. กรุงเทพฯ : นิเวศมตาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด.
- ทัศนีย์. (มีนาคม 2553). วารสาร. stou, 1-15.
- ปภพ จีรัตน์. (2560). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ระวีวรรณ สอนจันทร์. (2538). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของสตรีไทยของนักศึกษาวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วลัยพร แสงวงศ์ และคณะ. (2555). การศึกษาการจัดเขตศักยภาพการผลิตข้าวจังหวัดสุโขทัย. กรมการข้าว.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).
- วีรญา ธรรมจันทร์. (2562). การปลูกพืชหลังนาของเกษตรกรในเขตและนอกเขตชลประทานในอำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเกษตรอำเภอศรีมามาศ. (2564). แผนพัฒนาการเกษตร ปี 2561-65 ฉบับทบทวนปี 2564. สุโขทัย: สำนักงานเกษตรอำเภอศรีมามาศ.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

-
- สุกัญญา นาคประดิษฐ์. (2557). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อนिता นาวิระ. (2562). การตัดสินใจปลูกถั่วลิสงหลังนาของเกษตรกร ในตำบลประศุก อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

